

«Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/995_004.

4. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 № 3477-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Про виконання рішень та заст... | від 23.02.2006 № 3477-IV](#).

5. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція) : Конвенція; Рада Європи від 11.05.2011 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-11#Text.

6. Вихід росії з Ради Європи: наслідки для держави-агресора / Аналітичний центр «ЮрФем». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Вихід росії з Ради Європи: наслідки для держави-агресора - Jurfem](#).

Микола Терещук

Білоцерківський національний аграрний університет

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна як соціально-правове явище кардинально змінює механізми функціонування держави, впливаючи на правовий статус особи, діяльність органів влади та ефективність системи захисту прав людини. В умовах збройної агресії пріоритетним завданням є забезпечення мінімального рівня правових гарантій, що відповідають міжнародним стандартам та принципам верховенства права.

Відповідно до Конституції України, навіть у період воєнного чи надзвичайного стану не підлягають обмеженню права на життя, гідність, свободу від катувань, право на правову допомогу та презумпцію невинуватості. Ці положення узгоджуються з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, яка допускає обмеження прав лише у тій мірі, яка є необхідною для забезпечення національної безпеки та громадського порядку [1].

Теоретико-правова основа захисту прав людини під час війни базується на поєднанні міжнародного гуманітарного права та прав людини. Перше регулює відносини між сторонами конфлікту, встановлює правила ведення війни, захист цивільного населення, поранених, полонених тощо. Друге визначає невід’ємні права людини, що діють завжди, навіть у надзвичайних обставинах [2].

Європейський Союз відіграє ключову роль у розробці стандартів захисту прав людини в умовах конфліктів. Хартія основних прав ЄС, Європейська конвенція та акти Ради Європи встановлюють принцип пропорційності при обмеженні прав, обов’язок держави забезпечити ефективні засоби правового захисту та гарантувати доступ до правосуддя [3].

У контексті українських реалій особливого значення набуває діяльність державної служби як інституційного механізму реалізації гуманітарних стандартів. Державні службовці забезпечують функціонування системи соціального захисту, правової допомоги, цивільної оборони та правоохоронних органів, що безпосередньо впливають на збереження життя, здоров'я і прав громадян. Закон України «Про державну службу» покладає на службовців обов'язок діяти відповідно до принципів законності, добросовісності та професіоналізму навіть у надзвичайних обставинах [5].

Однією з важливих складових є діяльність поліції, яка забезпечує реалізацію права на безпеку, охорону громадського порядку та правову допомогу постраждалим. Відповідно до Європейського кодексу поліцейської етики, поліція повинна дотримуватися принципів гуманності, мінімізації шкоди, підзвітності та невибіркового застосування сили [6].

В умовах війни особливого значення набуває механізм міжнародного контролю. Україна співпрацює з інституціями Ради Європи, ООН та ОБСЄ для документування порушень, обміну інформацією і захисту жертв конфлікту. Так, Міжнародний кримінальний суд розпочав розслідування воєнних злочинів, що є важливим кроком у забезпеченні невідворотності відповідальності.

З теоретико-правової точки зору, захист прав людини в умовах війни передбачає інституційну стійкість держави, здатність державної служби діяти в правових межах і забезпечувати принцип невід'ємності людської гідності. Ця функція потребує поєднання норм міжнародного права, внутрішньої конституційності та морально-правової культури службовців.

Таким чином, аналіз показує, що система захисту прав людини під час війни має ґрунтуватися на трьох взаємопов'язаних рівнях: міжнародно-правовому, національно-правовому та інституційному. Узгоджена дія цих рівнів дозволяє забезпечити правовий порядок, мінімізувати порушення прав людини та утвердити верховенство права навіть в умовах війни.

Отже, теоретико-правовий аналіз засвідчує, що захист прав людини в умовах війни є не лише юридичним, а й ціннісним орієнтиром функціонування держави. Повага до гідності людини, забезпечення справедливості та відповідальності державних органів є фундаментом правового порядку. Україна, адаптуючи національне законодавство до стандартів ЄС, формує нову модель публічної влади, у центрі якої перебуває людина, її безпека і право на гідне життя.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи, 1950. URL: <https://www.echr.coe.int>
2. Женевські конвенції про захист жертв війни від 12 серпня 1949 р. та Додаткові протоколи 1977 р. Женева: МКЧХ, 2005. 412 с.
3. Charter of Fundamental Rights of the European Union (2012/C 326/02). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12012P/TXT>

4. Judgments of the European Court of Human Rights: *Lawless v. Ireland* (1961), *Aksoy v. Turkey* (1996), *Al-Jedda v. UK* (2011). HUDOC Database. URL: <https://hudoc.echr.coe.int>

5. Закон України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>

6. European Code of Police Ethics. Recommendation Rec(2001)10 of the Committee of Ministers. Strasbourg: Council of Europe, 2001. 14 p. URL: <https://rm.coe.int/16805e297a>

Єлизавета Толмачевська
Одеський державний університет внутрішніх справ
Науковий керівник:
Сергій Саранов

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ЯК ЕЛЕМЕНТ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Кримінальна поліція є одним із ключових вузлів державного механізму: вона поєднує політико-правову легітимацію застосування примусу з повсякденною організацією соціального порядку. Її історія відбиває трансформації державності, права і уявлень про безпеку: від «високої поліції» абсолютистських режимів до професіоналізованих, підзвітних та правозахисно орієнтованих служб сучасних демократій. Теоретико-правовий аналіз цієї еволюції потребує поєднання класичних концепцій держави, соціології поліції та позитивного права.

Макс Вебер визначав державу як «людську спільноту, що успішно претендує на монополію легітимного фізичного примусу» в певних межах; поліція — її інструмент для реалізації цієї монополії у внутрішньому порядку [1]. Звідси базове теоретико-правове положення: кримінальна поліція – структурний елемент виконавчої влади, уповноважений законом застосовувати примус для запобігання, виявлення й розслідування злочинів.

Егон Бітнер запропонував операційне ядро поліцейської функції: «поліція – це інституція, що має у своєму розпорядженні здатність застосувати силу в будь-який час»; її специфіка не в переліку завдань, а в праві легітимного втручання в «ситуації, які вимагають негайного вирішення» [2].

Мішель Фуко показав, що модерна держава міняє репертуар влади: від видовищного тілесного покарання – до дисциплінарних технологій і тюремної раціональності; поліція стає частиною «мікрофізики влади», яка профілактує девіацію через нагляд і нормалізацію [4]. Такий ракурс пояснює, чому кримінальна поліція історично переходить від карально-репресивної до доказово-процедурної та сервісної логіки.

Порівняльні дослідження Девіда Бейлі показали, що формування сучасних поліцейських систем у Європі та поза нею пройшло кілька спільних стадій: (а) поява публічної спеціалізованої поліції; (б) розбудова кримінальної поліції як професійного слідчого підрозділу; (в) диференціація функцій та інституційна